

- b) Hallgassátok Kosztolányi Dezső szavait!
 – Kincskereső 1973:7. 25. oldal.
 – Nyelv és lélek.

5. Házi feladat:

Készítsetek órsonként feladatlapot, rejtvényt szótárak, lexikonok forgatására, tanulmányozására. Önállóan is megbirkózhattok ezzel a feladattal!

„Szótárak lapozgatók...”

6. Értékelés:

- a) A tanulók, a csoportok magatartása alapján.
 b) Az aktivitás – konkrét példákkal!

Befejezésül néhány észrevételünkről:

1. Könyvtári foglalkozásunk sikeres volt. A gyerekek rendszeresen végeznek önálló kutatást lexikonokban, szótárakban. Szívesen gyűjtenek anyagot a legkülönbözőbb tanítási órákhoz, tananyagokhoz. A rejtvénykészítéssel is próbálkoznak.

2. Tanuló és nevelő dolgozott együtt, így a kollektív kutatás izgalmait sikerült kölcsönössé tenni.

3. Kerülendő a lexikonokból, szótárakból való hosszadalmas jegyzetelés ezen az órán. A meglett szakanyagot olvasgassák, gyakorolják elmondását mindaddig, amíg sorra nem kerül a beszámoltatás. Természetesen egymás munkáit hallgassák, kövessek figyelemmel! Ezért adjunk elegendő időt a felkészülésre a csoporton belül alakult tanulópároknak.

4. Ne sajnáljuk a tanácstalan tanulóktól a segítséget, az útbaigazítást.

5. Legyünk következetesek a szakszókincs alkalmazásában, alkalmaztatásában.

6. Ne feledjük: a kifejezőképesség alakításának, élményszerzésnek, ismeretfeldolgozásnak egy remek módja lehet óránk, ha a tantervi feladatokat, továbbá a könyvtár adta lehetőségeket céltudatosan ötvözzük.

7. Tanulmányozásra javasoljuk az alábbi könyveket, amelyek A tanítás problémái sorozatban jelentek meg:

- Dr. Csabai Mária: Könyvbarát szakkör az általános iskolában;
- Cs. Nagy István: A jövő olvasói.

8. Az 5. osztályos irodalmi anyag feldolgozása során különösen sok lehetőség nyílik az órán szerzett ismeretek alapos elmélyítésére (Pl.: János vitéz, Gárdonyi, Móricz, Tamási művei stb.).

BODOLAY GYULA

Zamárdi

Az osztályfőnöki foglalkozási tervek

Az 1973/74. tanévben kísérleti jelleggel életbe léptetett általános iskolai Rendtartás – az osztályfőnöki feladatok között – egy új fogalmat hozott: a foglalkozási tervét. Mivel azonban ezt nem előzte meg, és nem is kísérte semmi magyarázat, nevelőink nem is értették, hogy ez mit is jelent valóságában. Ugyanis az addigi osztályfőnöki nevelőmunka elmélete és gyakorlata csak a munkaterv és a tanmenet fogalmait ismerte. Így az elmaradt felvilágosítás és orientálás következtében ez az új elvárás lényegében csak írott szöveg maradt, különösebb gyakorlati változás, következmény nélkül. Azért is, mert nevelőink ilyen körülmények között arra gyanakodtak,

hogy az új fogalmazás csak korszerűbb kifejezés, de mögötte továbbra is a megszo-
kott osztályfőnöki írásos munkáról van szó. Ehhez járult az is, hogy felügyeleti szer-
veink sem voltak előrébb e dologban – a felsőbb irányítás késése miatt.

Ez a helyzet lényegében nem változott az 1976/77. tanévtől bevezetett új álta-
lános iskolai Rendtartással sem. Pedig ez már végleges formában írta elő, hogy az
osztályfőnök és az osztálytanító „Az iskolaév elején elkészíti foglalkozási tervét.”
(3. §. [3] bek.)

Pezsdülést és érdeklődést e témában csak az 1976/77. tanév megindulás után
kézhez vett „Módszertani levél az általános iskolai osztályfőnöki foglalkozási terv
készítéséhez” című OPI kiadvány megjelenése váltott ki. Kár, hogy ez a 3 évet
késett segédanyag most is csak a tanév kezdete után jelent meg, amikor iskoláink-
ban elkészültek és jóváhagyást is nyertek az osztályfőnöki tervek. Ezek azonban a
régi gyakorlat szerinti írásos munkák voltak, s nem feleltek meg a kiadványban kö-
zölt elvárásoknak.

Ez a módszertani levél tisztázta végül a régi és az új közti lényeges tartalmi,
és felépítési különbségeket. Leszögezte, hogy nem korszerűbb szóhasználatról van szó,
hanem minőségi különbségről, mely igényli a nevelői szemlélet és gyakorlat megvál-
toztatását, megújítását.

A változás, a különbség lényegét így fogalmazta meg – lényegében még ma
is érvényes – szavakkal:

„Abból kiindulva, hogy a tanmenet csupán részét alkotja az osztályfőnök teljes
tevékenységi programjának, a foglalkozási tervet tekintjük az osztályfőnöki munka
átfogó tervének... Az utóbbi másfél évtizedben sokat változott, fejlődött a nevelés
helyzete, módosultak feltételei, körülményei, így ennek megfelelően alakul a tervezés
logikája és módszere is... Régebben... a tervezés túlzottan az osztályfőnökre volt
bízva. Az utóbbi időben kezd természetessé válni, hogy az osztályfőnök az úttörő-
csapattal, az osztályban tanító tanárokkal, a szülőkkel, a társadalom különböző
tényezőivel, és nem utolsósorban a tanulókkal együtt vesz részt az egész nevelési
folyamatban, beleértve a tervezést is... A jól elkészített osztályfőnöki foglalkozási
terv feltétele annak, hogy az osztályfőnök tervszerűen megoldhassa azokat a felada-
tokat, melyeket a Rendtartás meghatároz...”

A tervezés összeállítására, felépítésére a következőket ajánlotta: „1. A feladat
meghatározása, lehetőleg helyzetelemzés alapján. 2. Az osztályfőnöki órák terve. 3.
Rendezvényprogram.” Majd e három fejezet értelmezéséhez adott a módszertani levél
hasznos tanácsokat. Egyben már kiemelte a tervezés lényeges elveit: *a)* nem az írásos
munka a cél, nem mennyisége a döntő, a tervezés eszköz, de alapvető segítő eszköze
a céltudatos és eredményes tevékenységnek; *b)* az iskolai elkészítéshez az adott javas-
lat csak ajánlás, melyet a helyi adottságok és lehetőségek szerint kell hasznosítani.

Ezen – kései, de hasznos – útbaigazítás után közigazgatási területünkön – a
siófoki járásban – már az 1976/77. tanév második felében intézkedtünk – fentiek
szellemében – az új, a korszerű foglalkozási tervekkel való munkálatok megkezdé-
sére. Így nálunk először az 1977/78. tanév elején készültek az elváráshoz igazodó
foglalkozási tervek. Természetesen még legjobb osztályfőnökeinknél is csak kísérle-
tezve, „tanulólévezetői” jelleggel. Próbálva, elemezve és okulva is a következő évekre.
Így az 1977/78. tanév osztályfőnökeinek a kipróbálás és tapasztalatszerzés nem könny-
nyű időszaka volt. De ekkor még csak a felső tagozatban.

A fejlődésnek további segítséget adott az 1978/79. tanév. Azzal, hogy az akkor
életbe lépett új „Nevelés és oktatás terve az általános iskolák számára” az osztály-
főnöki órák tartását az alsó tagozatban is bevezette. Közéltve ezzel is egymáshoz a
két tagozatot, segítve a tervszerű és törésmentesebb nevelési egymásra épülést, s a

két tagozat osztályfőnökeinek hasznos tapasztalatcseréjét, a szükséges iskolai csapatmunkát is. Akadtek ezután iskolák, ahol úgy hitték, hogy az osztályfőnöki órák új rendje azt is jelenti, hogy foglalkozási tervet is csak a 3–8. osztályokban kell készíteni. Ezt a félreértést tisztázta – az ígért, nagyon várt és időben megjelent – „Osztályfőnöki kézikönyv az általános iskola 1–4. osztályai számára.” Az 1978/79. tanév elejére megjelent, amikor az alsó tagozaton először kellett – általános előzmény nélkül – osztályfőnöki órákat tartani. A jókor jött segítségnek tanítóink nagyon örültek, forgatták, használták rendszeresen azt.

Ez az alsó tagozatos kézikönyv a foglalkozási tervek készítéséhez is bővebb segítséget adott, melyre szükség is volt. A régebbi módszertani levél előbb idézett három ajánlott fejezetével szemben a kézikönyv már öt fejezetet ajánlott: 1. A nevelőmunka feladatai a tanévben. 2. A kisdobos raj tevékenységének segítő teendői. 3. A tanórán kívüli tanulói tevékenység szervezése. 4. Iskolai és iskolán kívüli nevelési tényezőkkel való együttműködés tennivalói. 5. Osztályfőnöki órák tanmenete a 3–4. osztályban. Ez a pontosítás és részletezés sokat segített az alsó tagozat nevelőinek a tervezés gondolati és írásos elkészítésében. Ezután érezhetően, láthatóan javultak a foglalkozási tervek és az eredmények is.

A következő – 1979/80. – tanévben került bevezetésre az osztályfőnöki órák új tanterve a felső tagozat 5. osztályában. Sajnos anélkül, hogy az általuk is nagyon várt és nekik is beígért felső tagozati kézikönyv megjelent volna. Sürgető panaszaikra és kifogásaikra a felügyelet csak egyet tehetett: ajánlottuk, hogy ismerkedjenek meg az alsó tagozatos kézikönyvvel, mert annak elvi részei, tanácsai érvényesek rájuk is. Akkor többet nem tehattünk, mert többre az alsóbb szakigazgatási szervek sem voltak képesek. De az iskolák felelős vezetői sem.

Ugyanis az iskolák igazgatóit ezen időszakban a gazdálkodási és személyzeti jogkörök decentralizálásából eredő sok új – eddig nekik lényegében ismeretlen – feladat miatt, melyekre felkészítve sem lettek, elvonta őket a tartalmi munkákkal való foglalkozástól. Akaratuk ellenére kénytelenek voltak zömmel eszközjellegű, másodlagos feladatokkal foglalkozni, s közben elhanyagolni az elsődlegest, a céljellegű tevékenységeket. A tartalmi munkákban való elmélyedést, az odafigyelést, segítséget – az eddig sokszor csak jelszóként érvényesülő – szocialista, nevelésközpontú iskola alakítását.

Ezzel együtt szakigazgatási szerveink is hasonló állapotba jutottak. A felügyelőket a tanácsi vonatkozású feladatok szintén elvonták eredeti, iskolafelügyelői tennivalóiktól. Igazgatóknak és felügyelőknek a napi munkában sürgősebb és látványosabb fenntartói és hatósági ügyek intézése mellett kevés idő jutott a tartalmi feladatokra. Hiszen ezek hiánya nem jelentkezik azonnal, mint a pénzügyi vagy személyzeti problémáé. Pedig a magyar közoktatás tartalmi megújulásának mostani súlyos időszaka épp azt követelné, hogy igazgatók és felügyelők minden figyelmüket a tartalmi munka javítására, a nevelői szemlélet megváltoztatására fordíthatnák.

Az 1979/80. tanév elején – amikor az új tanterv a felső tagozatra is kiterjedt –, ezen a visszaszerezett helyzeten is segítő céllal Somogy megyében – miniszteri megbízással, kísérletként – új típusú felügyeletet szerveztünk. Ennek egyik lényeges eleme – témánk szempontjából – az, hogy a tantárgyi szakfelügyelői létszámból pedagógiai felügyelőket bíztak meg. Azzal a céllal, hogy a) a tanulmányi felügyelőktől átveszik az iskolák tartalmi munkájának felügyeletét, segítő ellenőrzését; b) segítik az igazgatókat a tartalmi irányító (tervező-szervező-ellenőrző-értékelő) munkáikban; c) ellátják az osztályfőnöki órák szakfelügyeletét; d) fenti területek gazdáivá válva segítik a tapasztalatcserét, a továbbképzést.

Az új típusú pedagógiai felügyelet első tanéve – előzmények és felsőbb előírások hiján – a tevékenységi körök és módszerek megfogalmazása és tapasztalatgyűjtés ideje volt. Az elmúlt – 1980/81. tanév elején – már egyévi tapasztalatok birtokában – tanévnyitó tanácskozást tartottunk az iskolák igazgatói és osztályfőnöki munkaközösségek vezetői részére. Itt részletesen és konkrétan beszámoltunk tapasztalatainkról, eredményeinkről, hiányokról, problémákról. Tisztáztuk a további feladatokat is. Egyidejűleg sokszorosított helyi módszertani levélként összefoglaltuk röviden az osztályfőnöki órákról való főbb tudnivalókat, módszertani alapelveket, elvárásokat, továbbá az osztályfőnöki órák elemzésének, önbírálatának ajánlott, korszerű szempontjait is. Ez lényegében az egységes szemléletet kívánta alakítani, másfelől minimális megnyugtató segítséget akart lenni az iskolai igények kielégítésére, mely a felsős kézikönyv hiánya miatt jelentkezett.

Utána általános vélemény volt, hogy ez a közös tanácskozás igazán szükséges és hasznos volt, és végre igazán helyére tette az osztályfőnöki tevékenységeket, azok tervezését, de ellenőrzését is. Tapasztalatunk és iskolai vélemények szerint is ezek nyomán az elmúlt évben jelentős mértékben javult iskoláinkban az osztályfőnöki tevékenység. Tudatosabb és iskolánként egységesebb lett. Igaz, hogy ebben annak is része volt, hogy megyei pedagógiai intézetünk – a pedagógiai felügyeletre építve – megyei szintű, éves továbbképzéseket szervez – az új Nevelési-oktatási terv megjelenése óta új tematikával – az iskolák osztályfőnöki munkaközösség-vezetői részére. A tanfolyamot végzetek szerint itt a maximális segítséget kapták elméleti és gyakorlati munkákhoz egyaránt.

További segítség volt, hogy a tavalyi tanév elején megjelent – egyéves késéssel – a nagyon hiányolt felső tagozati kézikönyv is. Ellenőrzéseink során mégis többkevesebb ellentmondást, logikátlanságot tapasztaltunk a gondolati tevékenységet hűen tükröző írásos tervekben. Főleg ott, amelyik iskolából az osztályfőnöki munkaközösség vezetője még nem került beiskolázásra a megyei tanfolyamra. S jelenleg még ezek vannak többen. Osztályfőnökeink azzal védekeztek, hogy a már említett, ajánlott 5 fejezet címén kívül nem sok gyakorlati segítséget kaptak, ezért bizonytalanok. Homályos számukra, hogy az ajánlott vázat hogyan kell optimálisan felöltöztetni. Vagyis mi tartozik az egyes fejezetekhez, és mi azok logikai összefüggése. Érezhetően itt is jelentkezik az új pedagógiai dokumentumok fogadtatásának általános problémája: a régi gyakorlatból öröklött, erősen beszabályozott és már rutinná vált, önálló gondolkodástól felmentő nevelői gyakorlatot nehezen tudja felváltani az önállóság és szabadság jelentősebb aránya. Ezért igénylik a pedagógusok a részletesebb mintákat, szabályozásokat. S mivel igényüknek van is sokszor reális alapja – a tömegigénynek engedni kell. Legalább átmenetileg, a cél érdekében.

Ezt tettük mi is. Az általános igények kielégítésére, segítségi céllal, az egységes értelmezés elősegítésére, a pedagógiai gyakorlat formálására segédanyagot adtunk újra nevelőink kezébe, az osztályfőnöki nevelőmunka tervezéséhez.

Pedagógiai felügyeletünk második évének végén – már személyes összefüggés nélkül – 1981. májusában, a következő sokszorosított anyagot adtuk Siófok város és a siófoki járás iskoláinak:

A j á n l á s

az osztályfőnöki foglalkozási terv készítéséhez

Az osztályfőnöki nevelőmunka tervezésénél, – illetve az ezt tükröző – rendtar-tásilag előírt – foglalkozási tervek készítésénél – az eddig megjelent ajánlások és megyei tapasztalataink szintézise alapján – kartársak igénylése miatt az alábbiak figyelembevételét javasoljuk:

Az alábbiakban a római számokkal jelzett, és nagybetűvel is kiemelt fejezetek címei, és azok egymásutánja legyen a tervezés váza. A pedagógiai logikának – szerintünk – az felel meg legjobban. Ezeket mindig a sor elején hozzuk. Viszont bekezdéssel jelezzük a hozzájuk fűzött módszertani magyarázatokat, tanácsokat.

I. HELYZETELEMZÉS

Tapasztalataink alapján e területen a következőkre kell nagyobb figyelmet fordítani:

- Ez a jó tervezés alapja! Ezért igen fontos, hogy az adott közösség fejlettségét alaposan, konkrétan és valóság-hűen állapítsa meg. Csak az ilyen helyzetelemzés biztosíthatja az adott közösség további fejlődését biztosító adekvát feladatok megfogalmazását.
- Ezért ennek megbízhatóbb elkészítéséhez adunk részletesebb segítő szempontokat. De egyben hangsúlyozzuk, hogy az e szempontok szerinti helyzetelemzést értelemszerűen csak olyan terjedelemben kell rögzíteni

zíteni, ahogy azt az eltérő osztályközösségek más-más fejlettségi adottságai indokoltta teszik. Vagyis ide is érvényes a tervező munka általános szabálya, hogy nem a leírás a cél, ez csak eszköze az eredményes pedagógiai munkáknak. De nincs ellentét azzal a másik alapigazságával sem a tervezésnek, hogy a tervezés szerepe fontos és szükséges. Ez biztosítja és tükrözi a helyes, elmélyült helyzetelemzést, a felső elvárások és a helyi lehetőségek dialektikus egységében történő tudatos és célszerű tervező munkát.

- A jó helyzetelemzés készítéséhez szükséges adatok – főleg az új osztályfőök részére – megszerezhetők: az előző osztályfő és nevelők szóbeli és írásos véleményeiből (pedagógiai feljegyzések, személyiséglapok stb.) előzetes hospitálásokon a közösségről és a személyiségekről való ismeretek gyűjtése céljából, családlátogatási tapasztalatokból, szülői véleményekből, iskolai megfigyelésekből, felmérésekből stb.
- Az új osztályfőök kapjanak későbbi határidőt a terv elkészítéséhez. Ugyanis nekik az alapos helyzetelemzésre több idő szükséges, még akkor is, ha előző tanévben már részben készülhettek a szerepükre.
- A helyzetelemzést – friss ismeretek birtokában – ajánlatos már az előző tanév végén elkészíteni a „rég” osztályfőnököknek. Így az egyben – igazgatói egyetértéssel – tanév végi osztályfőnöki jelentésnek is használható.

1. Az osztály összetétele

Túlkorosok, ismétlők.

Bejárók, napközisek, menzások.

Szociális háttér, családi hatások, elvált szülők, hátrányos helyzet, veszélyeztetettség, és ezek okai.

Személyiségtípusok, problémák. Egyéni és differenciált bánásmódot igénylők.

Tanulmányi helyzet. Eredmények és képességek viszonya, arányai.

Testi fejlettség, tisztesség, higiénia stb.

2. A közösség fejlettsége, szervezetsége

A) A közösség fejlődésének mutatói alapján: van-e? milyen?

Közös célok, tervek, perspektívák.

Közös múltbeli élmények, hagyományok.

Közösségi tevékenységek:

- tanulás, önművelés;
- iskolai munkák, önkiszolgálás;
- közéleti-politikai tevékenységre készülés;
- szabadidős programok.

Közösségi viszonyok, kapcsolatok, rétegződés:

- személyi-közösségi (érzelem-tekintély-hivatali stb.);
- közösségi szerkezet, kapcsolatrendszer (szociometria).

Vezetési viszonyok, önkormányzó-önirányító képesség.

Függőség, felelősi rendszer (úttörő).

Erkölcsei érték és normarendszer.

Közvélemény és vitaszínvonal.

B) Összegezve a közösség rétegződésének, szerveződésének melyik lépcsőjén állnak?

Szerveződési szakasz (követelés, tudatosítás).

Központ alakulásának szakasza (mag képződik, önkormányzat alapjai).

Érési szakasz (aktívaréteg nő, tevékenykedik).

Beteljesedési szakasz (ált. iskolában elérhetetlen).

3. Neveltségi szintek a közösségben

A nevelés fő területei szerint vizsgálva: erkölcsi-politikai, világnézeti-hazafias, esztétikai stb.

4. Milyen az osztályközösség és az iskolaközösség kapcsolata?

5. Pályairányulás (7–8. oszt.)

II. FELADATOK

Kíváncsú, ha ez nem folytatólag követi a helyzetelemző részt, inkább vele párhuzamosan, „tükörjavítás-szerűen”, a másik oldalon írjuk. Ez a forma jobban biztosítja, hogy a két alapvető rész ne szakadjon el egymástól, de logikusan kapcsolódjanak. Vagyis a „bal oldalon” megállapított helyzet javítását célzó feladat vele szemben, a „jobb oldalon” kerüljön megfogalmazásra.

- A feladatok ne „cél”-jellegűek legyenek, hanem konkrét tevékenységet jelentsenek. Kerülni kell az igénytelen általánosságokat, szölamokat.

- Az osztály helyzetére szabott feladatokhoz ajánlatos beépíteni az iskolai munkatervékből átveendő feladatokat is.

Ajánlatos még a feladat-oldalon egy kisebb rovatot hagyni, s abban feltüntetni, hogy az adott feladatot, tevékenységet hol tervezzük megvalósítani. Pl. osztályfőnöki órán, szülői értekezleten, rajfoglalkozáson stb.

- A „folyamatos” tervezés kívánalmának legjobban úgy lehet eleget tenni, ha a tervezés ívpapíron történik, s minden fejezetet külön oldalon kezdünk. Így a későbbi tapasztalatokkal kiegészítés, az új feladatokkal való bővítés betétlapokkal megoldható. Nagy alakú füzetben ezt fejezetenként üres oldalak kihagyásával lehet elérni.

III. OSZTÁLYFŐNÖKI ÓRÁK TANMENETE

A tantervi négy témakörből arányosan kell választani:

- A kötelező és az aktuális témákat időben arányosan osszuk el terünkben.

- A választható témákból a helyzetelemzés és a feladatokhoz alkalmazkodva válasszunk!

Az időrendi sorrendben a szükségesség legyen az iránymutató. Pl. tanév elejére kíváncsúknak a közösség és a tanulás szervezésével kapcsolatos témák inkább.

- Az aktuális témák nem naptári aktualitást jelentenek. Megemlékezés, ünnepély iskolai vagy mozgalmi szinten történik, esetleg tantárgyak anyagaihoz kapcsolva. Az aktuális témák az osztály életének aktuális eseményeit jelentik. Ezek felét lehet kb. felhasználni – és előre konkrétan témáját is tervezni! – a magatartási, szorgalmi, tanulmányi kérdések időszakos vizsgálatára. Többinek csak helye jelölendő év elején.
- Nagy gond fordítandó a témákkal kapcsolatos, előzetes tanulói tevékenységek tervezésére, mert az órák sikere zömmel ettől függ majd.

IV. AZ ISKOLAI NEVELÉSI TÉNYEZŐKKEL VALÓ EGYÜTTMŰKÖDÉS TERVE

1. A személyiség és közösség helyzetéről való információszerzés tervezése

Foglalkozási terv – feladatainak – ismertetése az osztályban tanító nevelőkkel, napközis nevelőkkel.

- Hospitálások a szaktanároknál, a napköziben.

- Időszakos tapasztalatcsere a nevelőkkel.
  - Órán kívüli és iskolán kívüli foglalkozások ellenőrzésének terve.
2. *A raj segítésének terve, rajmunkaterv (mellékelve)!*
 Osztályfő hogyan segíti elő a rendtartási kötelességek megvalósítását? (Működési feltételek megteremtése, tevékenységek segítése, a közösség és személyiség alakítása az úttörő programok és a mozgalmi keretek segítségével, a rajok és órsók öntevékenységeinek kibontakoztatása stb. Szabadidős programok, túrák, séták, kirándulások, játékok, tanulmányi, kulturális és sportprogramok segítése, rendezvények, gyűjtőmunkák stb.)

V. ISKOLÁN KÍVÜLI NEVELÉSI TÉNYEZŐKKEL VALÓ EGYÜTTMŰKÖDÉS TERVE

1. Szülőkkel való együttműködés terve

- Családlátogatások ütemezése és szempontjai.
  - Fogadóórák.
  - Szülői értekezletek terve (mikor, milyen nevelési témáról stb.).
  - Pedagógiai ismeretterjesztés programja.
 (Szülők iskolája, akadémiaja, Gyermeinkünk c. folyóirat, tv-adások propagálása stb.)
  - Osztály SZM-munkaterve (mellékelve!)
- Az osztályfő ajánlása alapján, és a szülők vállalása alapján, az első szülői értekezleten készüljön el véglegesen. Annyi példányban jó sokszorosítani, hogy az osztály SZM-vezetőinek jusson belőle, s annak alapján ők mozgósítsák társaikat a vállalt munkákra. Ők is írják ezt alá! Tartalmazza a határidőket és a felelősöket is az egyes tevékenységeknél.
 Az osztály SZM-tervének készítéséhez jó cikk található a Módszertani Közlemények 1980. évi 4. számának 259. oldalán!

2. Más nevelési tényezőkkel való együttműködés tervei

Kulturális intézményekkel, üzemekkel, szocialista brigádokkal, vállalatokkal, KISZ-szervezetekkel stb. kötött együttműködési szerződések mellékelésével.
 A szerződések tartalmazzák a közös tevékenység célja mellett a kölcsönös vállalásokat, tevékenységeket is.

VI. ÜZEMLÁTOGATÁSI-PÁLYAIRÁNYÍTÁSI TERV

Főleg a 7-8. osztályoknál kívánatos, a pályairányulási felmérésekre alapozva.

* * *

Bár a fenti ajánlás csak városunk és járásunk nevelői számára készült, de a megyei tanfolyamon keresztül elterjedt egész megyénkben.

Az idei - 1981/82. évi - tapasztalatok, de méginkább az őszi munkaközösség-vezetői továbbképzéseken elhangzott vélemények szerint osztályfőink elégedettek a segítséggel, s ebből iskolánkénti megegyezés alapján használtak fel munkájukhoz részeket, vagy elveket. Igazgatóink véleménye szerint idén - e segítség nyomán is - jobb, az osztályok fejlődését jobban segítő tervek születtek. Konkrétabbak, logikusabbak lettek, és iskolánkénti egységet is jobban tükrözik.

IRODALOM

1. Módszertani levél az ált. iskolai osztályfőnöki foglalkozási tervek készítéséhez - OPI, 1976.
2. Osztályfőnöki kézikönyv 1-4. Tankönyvkiadó, 1978.
3. Osztályfőnöki kézikönyv 5-8. Tankönyvkiadó, 1980.
4. Az osztályközösség megismerése. Módszertani Közlemények Könyvtára, Szeged, 1981.

5. Utunk a nevelőiskola felé II. Csongrád megyei Továbbképzési és Módszertani Intézet, 1979.
6. Pedagógiai kézikönyv. Tankönyvkiadó, 1980.
7. Vastag Zoltán: Mikrocsoportok az iskolai osztályokban, Akadémiai Kiadó, 1980.
8. Makarenko művei V. kötet, Budapest, 1955. Tankönyvkiadó.
9. Horváth Lajos: A tanulói önkormányzat fejlesztésének útja az iskola mozgalmi életében, Akadémiai Kiadó, 1979.
10. Petrikás Árpád: Az osztályközösség szervezése és nevelése, Tankönyvkiadó, 1968.
11. Közösségi nevelés az általános iskolában, Tankönyvkiadó, 1970.
12. Dr. Kelemen László: A közösségi nevelés pszichológiai vonatkozásai, Borsod megyei Tanács Műv. Osztálya, 1971.
13. Mérei Ferenc: Közösségek rejtett hálózata, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1981.

KOVÁCS DEZSÖNÉ
Budapest

A tanulás irányítása a napközi otthonban

Több éve dolgozunk már az új nevelési-oktatási tervek alapján. A gyakorlati megvalósítás során szerzett tapasztalatok közül – a tanórán kívüli nevelés területéről – csupán egyet kívánok kiemelni: *a gyerekek fölkészülése a tanítási órákra nem megfelelő, vagyis nem tudnak hatékonyan tanulni.*

E főváros szerte jelentkező probléma meghatározta a jelen tanév napközis továbbképzésének tematikáját. Egész évben a tanulás-irányítással foglalkozunk, elméletben és gyakorlatban egyaránt, s tanuláslélektani alapelvektől a tanulási technikák elsajátításáig; sorra vesszük a differenciált fejlesztés lehetőségeit is.

A tanulási tevékenységről

Tanulási tevékenységre a napközis csoportokban naponta sor kerül. A tervezett idő alatt a gyerekeknek föl kell készülniük a tanítási órákra – képességeiknek megfelelően.

E foglalkozás *pedagógiai célja*: a tanulási önállóság kialakítása, a helyes tanulási módszerek, s az egyes tantárgyak sajátos tanulási technikájának elsajátítása, alkalmazása. Mindezek a munkára nevelés fontos eszközei.

Helye a napirendben: A szellemi munka számára legkedvezőbb időpontba kell kerülnie: délelőtt például 8–10 óra között, délután fél 3–4 óráig.

Fontos szempont az is, hogy előzze meg, és *föltétlenül kövesse szabadidős tevékenység.*

Meg kell teremtenünk a tanulási idő védettségét is. A gyerekek ez idő alatt sem korrepetáláson, sem szakköri foglalkozáson nem vehetnek részt.

Ismeretes, hogy a jelzett foglalkozás *nem frontális*. Kivételt képez az 1. osztályos csoport a betűtanítás időszakában, bár ekkor már elkezdődik a szoktatás a tanulási önállóság irányában.

Tanulás alatt a gyerekek – főleg az 1–2. osztályosok – *képesség szerinti csoportokban ülnek*: önállóak, részleges segítségre szorulóak, intenzív fejlesztést igénylők. 3. osztálytól megengedhetjük a kölcsönös választás alapján létrejött családok, örsök, csapatok szerinti ülést. Ekkorra ugyanis – általában – kialakulnak a tanulási szokások (tanulópárok), s a felelősök is öntevékenyen működnek.